

עלון דברי חיים לפרשת דברים ולבין המצרים

כיון שכך, אמר משה, אחר שראשית ענין המרגלים נעשה "בערבוביא", ילדים דוחפים את הזקנים וזקנים דוחפים את הראשים", היה לכם לראות מלכתחילה, שסופה של השליחות להחמיץ ולקלקל.

העמק דבר

"וישמע ה' את קול דבריכם ויקצוף" (א', ל"ד)
מהו "קול דבריכם"?

אלא, פעמים רבות משמעות הדברים הנאמרים תלויה גם ב"מנגינה" בה נאמרים הדברים.

כמו שמספרים על יהודי שבשבת בבוקרב בית הכנסת צעק על הגבאי דברים קשים: אתה חמור בן גמל, טיפש מטופש וכו', כך ביזה אותו לפני כולם. הרב לא עבר על כך בשתיקה, וביום ראשון קרא לאותו יהודי ודרש ממנו בכל תוקף שבשבת הבאה יעלה על הבימה ויכריז שכל מה שאמר בשבת הקודמת אינו נכון.

בשבת הבאה עלה מיודעו לבימה, וקרא לעבר הגבאי: "אמרתי לך שאתה גמל בן חמור, טיפש מטופש, זה לא נכון????!!!!!!...

אכן, הכל תלוי במנגינה!

וכך יש לפרש הכתוב אצלינו: "וישמע ה' את קול דבריכם" – הוא שמע את המנגינה. כשהם אמרו "וגם זבת חלב ודבש היא" הם אמרו זאת בשפה רפה. אחר כך מיד הוסיפו "אפס כי עז העם היושב בארץ! והערים בצורות!" – בקול חזק ותקיף, ושוב אמרו בשפה רפה: "זוה פריה", כלומר, גם כשאמרו את הדברים הטובים, אמרו אותם בהבלעה, באופן שכמעט לא נשמעו, ואילו את הדברים הרעים אמרו עם כל התוקף, ועל כך יצא קצפו של הקב"ה...

רבי לייבל איגר מלובלין זצ"ל

"ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה כי לא אתן לך מארצו ירושה כי לבני לוט נתתי את ער ירושה" (ב', טז)
מכאן למדו במסכת בבא קמא שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, אפילו שכר שיחה נאה. שכן בתו הבכורה של לוט, אשר קראה לבנה "מואב" לשון פריצות, בהזכירה כי אביה הוא, נאמר בו "אל תתגר בם מלחמה", כלומר, דוקא מלחמה לא, אבל להשתעבד בהם מותר. ואילו הבת הצעירה שקראתו "בן עמי", זכתה שבעמון נאמר "אל תתגר בם" כלל, דהיינו, התגרות מכל סוג שהוא.

במסכת חגיגה דרשו חז"ל על הפסוק "זמגיד לאדם מה שיחוו" שאפילו שיחה יתירה שבין איש לאשתו, מגידים לו לאדם בשעת מיתה. והלשון "מה" טעון ביאור, שיותר היה ראוי לכתוב "זמגיד לאדם שיחוו" אלא, שאדם עלול לחשוב, מה כבר יכולה להיחשב שיחה קלה, ומה משמעות יש לה. אבל האמת היא, שכל דיבור ודיבור שלו פועל רבות בעולמות העליונים, אם לבנות ואם להרוס, חלילה. זהו שמגלים לאדם בשעת הדין, לא את השיחה גופה, אלא "מה" פעל "שיחוו" ודיבורו לקלקל ולהחריב בעולמות העליונים ובכל סדר הבריאה.

לפי זה מה שאמרו חז"ל שאין הקב"ה מקפח אפילו שכר שיחה נאה, היינו, שהשיחה גופה פועלת פעולתה בבריאה לטוב ולרע, והיא עצמה משפיעה על העתיד להתרחש אחרי שנים רבות וטובות.

את זאת למדנו מבנות לוט, שכן מילה אחת מפיה של הצעירה, גרמה שדורות רבים אחריה לא יפגעו בני עמו, אפילו מהתגרות קלה. ואילו אחותה הבכירה, בשל תיבה אחת הפסידה, שבני מואב ניצלו רק מהתגרות מלחמה, אבל לא של שיעבוד וכדומה.

"אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תופל ולבן וחצרות ודי זהב" (א', א')
וברש"י: לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהם, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמו, מפני כבודן של ישראל.

ויש לבאר מה ענין של כבודם של ישראל לכאן? הלא כך הדין נותן בכל תוכחה, שיהא המוכיח שוקל את דבריו לפי מדת הבנתם, שאם בלשון קצרה לא תהיה התוכחה מובנת, יש לו לפרט החטאים ולהבהירם, ואם ברמז קל היא מובנת, הרי בין כך ובין כך אין להאריך. ומדוע תלה זאת בכבודם של ישראל?

ברם, טבע העולם הוא שכל מאורע חשוב ומכריע בחייו של אדם אינו מש מזכרונו, ודי ברמז קל כדי להעיר לו אודותיו. מה שאין כן כאשר המאורע הוא שולי ופעוט, נדחק הוא מזכרונו, ורק בסיפור פרטים רבים מהענין, יוכל להיזכר במה מדובר.

עבור דור המדבר, דור דעה, כל חטא שחטאו היה להם למאורע נורא ואיום, ועמד לנגד עיניהם כזכרון מבעיט ומבחיל, עד שהיה די באיזכור קל של מקום הכשלו, ומיד הבינו למה הכוונה.

זהו שאמר רש"י: "לפיכך סתם הדברים והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל", כי אם היה נזקק לפרט החטא על מנת שיבינו התוכחה, היה זה בזיון להם, כאילו שהחטא נחשב אצלם אך לדבר פעוט, שאינו תופס מקום בזכרונם. אבל עתה שבאמת הספיק עבורם סתימת הדברים ברמז בלבד, הרי זה לכבודם של ישראל, שיודעים להעריך חומרת המעשים הנזכרים.

רבי יוסף ליב ננדיק זצ"ל [מתלמידי קלם]

"וזה דבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתיו" (א', י"ז)

איתא במסכת תענית: הרבה למדתי מרבתי, ומחברי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולן. ופירש רש"י "ומתלמידי יותר מכולן" – על ידי שהתלמידים מקשים ושואלים. והיינו, שבתחילה גם מעיני הרב טמונה האמת ונעלמת, וכשמסביר לתלמיד, מוצא התלמיד מקום שאלה וקושיא, ומתוך כך מתקרב גם האב אל האמת שנעלמה ממנו קודם לכן.
וזהו שאומר הכתוב "וזה דבר אשר יקשה מכם" – על ידי הקושיא שאתם מקשים, "תקריבון אלי" – יתקרב הדבר אלי "ושמעתיו" – בשכלי להבינו אל נכון...

חתם סופר

"ותקריבון אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ" (א', כ"ב)

וברש"י: ותקריבון אלי כולכם, בערבוביא, ילדים דוחפים את הזקנים וזקנים דוחפים את הראשים.

יש להבין מה ראה משה רבינו להעיר להם על ענין מוסרי קל שאינו אלא חסרון בדרך ארץ. בעיצומם של דברי התוכחה על חטאם החמור במרגלים?

אלא, שהערה מוסרית זו, אף היא אינה אלא להגדיל את התוכחה על חטא המרגלים. ביקש משה למנוע מהם הטענה שכוונתם היתה אך לטובה, ורק המרגלים הם שקילקלו השליחות. לכך הראה להם שלא כן הוא, כי הלא דבר שבאמת טוב, אזי מראשיתו הוא הולך על מי מנוחות ודרך ארץ. לא כן בענין שהוא במהותו רע, שמלכתחילה הוא נעשה בערבוביה, ובצורה בלתי מתוקנת, אשר היא עצמה חושפת את הכוונה הפנימית שבו.

לפי זה יבואר גם המאמר "כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר". והקשה המהרש"א, אחר ששב האדם אל העפר, היאך שפתותיו יכולות לדבב בקבר?

אלא, שאותו דבר שמועה שאמר בחיים חיותו עלי אדמות, הוא עצמו, מכח הפעולות והתיקונים שפעל בעולם בשעת אמירתו, כעת שב ומדובב אף בהיותו בקבר. שהרי התיקונים הללו שרירים וקיימים גם עתה. אלומת יוסף

מענין לענין באותו ענין. תימה היא על בנות לוט, הכיצד התדרדרו עד לדיוטא שפילה שכזו, להתגאות בנבלה שעשו לאביהם, ולקבוע את שמות בניהם לזכרון המעשה הזה. ולא עוד, אלא שהבכירה, אשר קראה לבנה מואב, גם זכתה שמלכות בית דוד תצא מחלציה?

וסיפר רבי משה פיינשטיין זצ"ל כי אשר כיהן ברבנות בעיר ליובאן שברוסיה, היה יהודי א' שענין זה הציק לו משך זמן, להבינו. עד שפעם א', כאשר שכב זה האיש על ערש דוי, ובא הרב לבקרו, סיפר לו הלה כי בא' הלילות באו אליו בנות לוט בחלומו, והוא שאלם לבאר לו פשר הענין. והשיבוהו, כי ידוע ידעו שעתידים לבוא אנשים, שיטענו על נביאם כי נולד מאם בלבד – אלו הנוצרים, ובשל כך יהפכוהו לאליל. לפיכך, בחשבם כי במהפכת סדום ועמורה נחרב כל העולם כולו, חששו שיבואו הטועים הללו ויסמכו עצמם על עובדה זו, שהנה גם בנות לוט אשר נותרו לבדן מכל העולם, ילדו בנים ללא אב, ויצדיקו בכך את אמונתם התפלה. משום כך בדווקא קראו לילדיהם על שם לוט, למען ידעו הכל כי גם הם נולדו מאב. רבי משה נהג לומר, כי התפעל מאד למשמע הדבר מפי האיש, אשר כעבור ימים אחדים שבק חיים לכל חי. שכן דבר זה מסבר את האוון, באופן נפלא, מפני התמיהות המתבקשות.

מפי רבי משה פיינשטיין

לבין המצרים

יש להתבונן ולשאול: מדוע אנו צמים בשבעה עשר בתמוז, יום הבקעת החומה, ואבלים עד לתשעה באב, יום החורבן, ואילו מיד לאחר היום המר והנמהר מפסיקים אנו את האבלות? יוצא, שאנו אבלים לפני החורבן, יותר מאשר לאחריו?

ונראה, שחז"ל ביקשו לרמוז לנו, שהחרדה והפחד צריכים להיות מפרצת החומה – מי יודע לאן זה יוביל, והיכן זה יגמר! לפיכך ב"ז בתמוז מתחילה החרדה: החומה נפרצה!

וזה אמור לגבי כל אדם, ובכל דור. לכולנו יש חומות, שמאחריהן אנו בונים את חיינו. את "בית המקדש" הפרטי שלנו, ואת המצוות והקדושה שבחינו. וביותר צריכים אנו להשיגח שהחומות לא יפרצו. הגדרים והסייגים שהצבנו לעצמו. סייגים חברתיים, גדרים התנהגות, חומות צניעות. כי כאשר "ופרצו חומות מגדלי", אזי "ויטימאו כל השמנים"...

מעייני השבוע

סיפור השבוע

לפני כמאה שנים עלה לירושלים הגאון הצדיק רבי נפתלי אמסטרדם זצ"ל, גאון וקדוש – ושפל ברך שאין כמותו. ירושלים של אז חרדה לקראתו, ואילו הוא, שכבר הגיע לזקנה, עלה בדחילו ורחימו לביתו של הרב, הגאון רבי שמואל סלאנט זצ"ל, ובקשה בפיו: זקן הוא, ועדיין לא השלים עצמו. ומיום פטירת רבו, הגאון רבי ישראל מסלאנט זצ"ל אין לו רב, ואי אפשר לו לאדם בלא רב...

רבי שמואל סלאנט כבש את חיוכו: ראוי היה רבי נפתלי אמסטרדם עצמו להיות לרבים של כל בני ירושלים... אבל רצונו הוא כבודו. אמר: יראה נא מר, רבי יוסף חיים זוננפלד מוסר שיעור משניות לבעלי בתים בבית הכנסת

שבבתי מחסה. יצטרף נא מר אל שומעי לקחו, עד שישמע מפיו דבר מחודש. מאותה שעה הרי הוא רבו, ושוב לא יצטרך לבוא אל השיעור. רבי נפתלי מיהר לדירתו הצרה של רבי יוסף חיים זוננפלד, אשר חרד לקראת אורחו הגדול, המבוגר ממנו בשנים רבות: במה אוכל לעזור לכבוד תורתו? שאל ביראת כבוד.

"תורה אין כאן וכבוד אין כאן" ענה רבי נפתלי בשברון לב, "באתי במצות הרב לבקש ממעלתו שיאות לקבלני כתלמידו"...

לא היה רבי יוסף חיים להמרות את פי הרב, וכך השתאו שומעי השיעור לראות את הגאון והצדיק הנערץ בא לשיעור המשניות וישוב כפוף ודרוך, קולט כל הגה, מבין במוחו הגאוני כמה עמקות מסתתרת בהסבריו הפשוטים לכאורה של רבי יוסף חיים, כמה קושייות מיישב הוא מבלי שאיש מן הנוכחים – מלבדו – יבחין בכך. ויחד עם זאת, לא הצליח לשמוע דברים חדשים. הכל היה ידוע לו משכבר. וחייב הוא לשמוע דבר חדש כדי לעשות לעצמו רב, ולהיות לתלמידו. כמבואר במסכת אבות שהלומד מחבירו ולו דבר אחד חייב לנהוג בו כבוד ולקראו "מורי ורבי, אלופי ומיודעי".

עד שערב א' הגיעו לסוף מסכת סנהדרין, ורבי יוסף חיים זוננפלד לימד את הקדמת הרמב"ם לפרק האחרון בה ניסח את י"ג עיקרי היהדות, והרחיב אודותם את הדיבור. העיקר הי"ב היא האמונה בביאת המשיח, ואע"פ שיתמהמה יש לחכות לו בכל יום שיבוא. בתוך דבריו הזכיר את דברי חז"ל שאין המשיח בא אלא בהיסח הדעת. כאן לא יכול היה רבי נפתלי להתאפק. משך שנים, הציקה לו השאלה, ועכשיו – הרי יש לו רב! קם ושאל: "ירשני לשאול – איך יתכן שהמשיח יבוא בהיסח הדעת, הלא אין אנו מסיחים דעתנו ממנו אף לא לרגע!"

ענה לו רבי יוסף חיים: ודאי, מצפים אנו לו בכל יום. ולא רק בכל יום – אלא בכל רגע ביום, כפי שאנו אומרים בתפילה "כי לישעותך קוינו כל היום!" אבל נתאר לעצמינו שהדלת תיפתח כעת, ומישהו יאמר "רבותי – המשיח הגיע!" נתמה, ונחשוב בליבנו: "באמת?" והריני שואל את כבודו: כלום יש היסח הדעת גדול יותר? הרי כאשר מצפים לאורח, ומתבשרים שהגיע – לא תוהים לרגע, אלא קמים מיד לקבל את פניו! "אמת, אמת", קרא רבי נפתלי בהתפעמות, "יש לי רב, שמעתי דבר חדש!"

תקציר ההפטרה ישעיה א'

הפטרתינו היא ההפטרה הג' דפורענותא שקוראין לפני תשעה באב. ישעיהו מתנבא שה' מתרעם על ישראל שהרי גידלם יותר מכל האומות, והם פשעו בו. אפילו שור יודע אבוס בעליו, משא"כ ישראל לא רצו לדעת ולא נתנו לב להתבונן. לכן כעונש על מעשיהם, ארצם תהיה שממה. ה' אומר לישראל למה לי רוב זבחיכם שאתם מקריבים לפני, עד כדי כך שזבחי חדשיכם ומועדיכם היו עלי למשא הואיל ואתם עוזבים את התורה. ואף אם תתפללו לא אשמע לכם לפי שידכם מלאים מדם של רציחה. לכן ה' קורא את ישראל לשוב אליו. ואם ירצו בניי להיכנע לפניו, טוב הארץ יאכלו, ואם לא, יהו כלים ע"י החרב. ומונה כאן כמה עבירות שישראל עושים... ה' יסיר את הפושעים מעמו, וציון תפדה מעוונותיה ע"י המשפט, וההשבה מן הגלות תהיה ע"י הצדקה.

שבת שלום!

יוצא לאור לטובת נשמת הרה"ק המאור הגדול רבי אלעזר בן הרה"ק

רבי מאיר אבוחצירא זצוק"ל במלאת השבעה לפטירתו –

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל!

לקבלת הגליון באימייל נא לשלוח אימייל ל

kosssover@gmail.com